

volume will be augmented by a digital publication of the relevant data cross-linked against the previously published etymological databases of Slavic, Baltic and Indo-European languages.

Konstantin K. Bogatyrev

Oceanside, California,
kbogatyrev@yahoo.com

**JERICA SNOJ: METAFORA
V LEKSIKALNEM SISTEMU.**

Ljubljana: Založba ZRC, ZRC
SAZU, 2010. (Zbirka *Linguistica et philologica*, 24). 213 str.

Leta 2010 je kot 24. knjiga zbirke *Linguistica et philologica* izšla znanstvena monografija *Metafora v leksikalnem sistemu* Jerice Snój, slovenske leksikologinje in leksikografke. Monografija je rezultat raziskave, opravljene v doktorski disertaciji *Metafora v slovenskem slovarju*, ki je bila zagovarjana pod mentorstvom red. prof. dr. Ade Vidovič Muhe leta 2009. Avtorica v predgovoru monografije zapiše, da »[m]enda ni leksikologa, ki ga ne bi vznemirjala privlačnost tega pojava, hkrati pa strašila neobvladljivost metafore v njeni vlogi neizčrpnega vira izraznih možnosti, ki učinkovito sledijo vselej novim poime-novalnim in preimenovalnim potrebam« (9). S tem nakaže dvojnost metaforične rabe, ki jo jezik uporablja zaradi poimenovalnega pomanjkanja oz. poimenovalne nuje (poimenovalna metafora), na drugi strani pa zaradi igrive narave jezika, ki izkorišča že obstoječe besedje za stilno ponazoritev nečesa, kar že ima lastno poimenovanje (preimenovalna

metafora), oboje pa je dokaz jezikovne ekonomičnosti.

Na začetku knjige sta *Predgovor* in *Uvod*. Monografija je nato členjena na dva temeljna dela. Prvi nosi naslov *Razumevanje metafore v leksikologiji*, obsega 48 strani in je teoretična osnova monografije, drugi del je naslovljen *Analitični prikaz metafore v leksikalnem sistemu*, je obširnejši, zajema 86 strani, in je analitični del. Vsak del se členi na poglavja in podpoglavja. Drugemu, težiščnemu delu sledijo sklepne ugotovitve, povzetek v slovenščini, povzetek v angleškem jeziku, priloge, viri in literatura, na koncu pa je stvarno kazalo. Pred avtoričinim predgovorom so še kazalo grafičnih prikazov (teh je v knjigi deset), razlaga kratic ter bibliografskih kratic.

V prvem delu monografije avtorica pregledno povzame spoznanja in ugotovitve, ki so jih že zabeležili raziskovalci metafore, in sicer tako, da v prvem poglavju *Splošna leksikološka dela* (15–18) predstavi pomembnejša leksikološka dela tujih avtorjev (John Lyons, Dmitrij Nikolajevič Šmelev, Geoffrey Leech, Josef Filipec, Anna Wierzbicka, Jurij Derenikovič Apresjan, Darinka Gortan Premk), v drugem poglavju (19–31) pa se podrobneje usmeri na spoznanja domačih jezikoslovcev in preveri razpravljanje o metafori v znanstvenem delu dr. Ade Vidovič Muhe *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. V okviru tega Snojeva oblikuje podpoglavja *Strukturalno modelirani slovarski pomen kot izhodišče za določitev leksikalizirane metafore*, *Tipološke pomenskoizpeljavne značilnosti leksikalizirane metafore* in *Metafora znotraj samostalniške večpomenskosti*. V prvem podpoglavju predstavi temeljna izhodišča za obravnavo metafore v *Slovenskem leksikalnem pomenoslovju*, v drugem pa raz-

pravlja o ugotovitvah, v kolikšni meri je specifičnost metaforičnega pomenskega prenosa ugotovljiva na ravni zgradbe metaforično motiviranega pomena. Odgovor na zastavljeno vprašanje zasnuje okrog osmih točk: (1) razvidnost povezovalne prvine med motivirajočim in metaforično motiviranim pomenom, (2) leksikalizirana metafora v vlogi zapolnitve poimenovalne prvine, (3) predvidljivost uvrščevalne pomske sestavine (UPS) metaforičnega pomena, (4) določiten stavek za dokazovanje metaforičnega pomena, (5) lastnostni pridevnik kot prekrivna množica motivirajočega in motiviranega pomena, (6) stopnja leksikaliziranosti metaforične izpeljave, (7) metaforična pomenotvornost v terminologiji kot podmnožici slovarja, (8) metaforičnost (pomske izpeljave), neulovljiva v pomenskosestavinski opis. Tretje podpoglavje (32–40) na kratko obravnava metaforo v okviru samostalniške večpomenskosti, v njem pa avtorica predstavi spoznanja in metode naslednjih avtorjev: Josef Debevec, Aleksander V. Isačenko, France Novak, Erika Kržišnik in Marija Smolić, Rosamund Moon, Patrick Hanks.

Četrto poglavje je *Slovnična metafora* in je nekoliko obsežnejše (41–62), saj gre za predstavitev pojma slovnična metafora M. A. K. Hallidaya, ki v domačem jezikoslovju z leksikalnopomenskoslavnega stališča ni tako uveljavljen. Tu avtorica preuči utemeljenost slovnične metafore v postavkah Hallidayeve sistemske funkcijske slovnice, razloži sam pojem slovnične metafore ter pojasni razmerje med slovnično in leksikalno metaforo. Kot spoznava avtorica, se pri leksikalni metafori namreč za izrazitev dane vsebine uporabljajo leksikalne enote v metaforičnem pomenu, pri slovnični metafori se uporabljajo metaforična slovnična sredstva (59), po-

membna skupna značilnost obeh pa je medpodročna preslikava, ki potrjuje še eno stično značilnost: »tako slovnična metafora kot leksikalna metafora izpolnjujeta vlogo razširjanja semantičnih sredstev za konstruiranje izkustva v jeziku« (60).

Peto poglavje *Metafora v splošnih jezikovnih priročnikih* (63–64) v obrisih podaja pregled metafore v slovenskih slovnica in v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*.

Prvi del monografije tako pokaže teoretična in metodološka razhajanja in razlikovanja pri obravnavi metafore ter dvosmerno dojetje le-te, in sicer (1) »metafora kot enakovredna pomska sestavina poimenovalnega sistema, imenovana tudi konvencionalna metafora in umeščena v navadno, običajno, regularno jezikovno rabo« in (2) »individualna metafora, imenovana tudi dinamična metafora ali priložnostna metafora, značilna zlasti za umetniški jezik« (65).

Drugi del monografije je obsežnejši (65–153), saj predstavlja kvintesenca obravnavane problematike. Pričenja se z *Uvodom*, nadalje pa je členjen na poglavja *Prepoznavanje in opisovanje metaforične pomenotvornosti*, *O gradivu za analitično obravnavo metafore* in *Povedkovniška metafora*.

V *Uvodu* (65–66) avtorica jedrnato povzame bistvena dognanja in temeljne točke prvega dela knjige ter pojasni odločitev za strukturalno določitev leksikalizirane metafore kot teoretično izhodišče gradivne analize. V nadaljnjem poglavju (67–86) izbrani strukturalno modelirani pristop k obravnavi predstavi v funkcionalni povezavi z gradivno analizo. Temeljni model strukturalnega pojmovanja slovarskega pomena prikaže s formulo 'P' = KPS [UPS/xRPS] po Adi Vidovič Muhi (2006).

Snojeva se najprej osredotoči na opredelitev metaforične pomenotvornosti. Posamezne pojme predstavlja v obliki definicij in komentarjev, oboje pa obogati oz. dopolni s primeri in z grafičnimi prikazi. Temeljni pojem »metafora v leksikalnem sistemu« ima vlogo nadrejenega pojma, avtorica pa ga določa v okviru naslednjih centralnih pojmov: 1. leksikalna metafora, 2. leksikalizirana metafora, 3. metaforična večpomenskost kot rezultat metaforične pomenotvornosti, 4. metaforična sopomenskost, 5. slovnična metafora, 6. prvotnost in drugotnost izrazitve dane vsebine – metaforična pomenotvornost in 7. prisotnost metafore v sinhroni in diahroni perspektivi. V nadaljevanju se usmeri na pojem »metaforična pomenska izpeljava«, ki ga poveže s strukturalnim modelom slovarskega pomena. Pojem »medpodročna preslikava« navaja kot splošno značilnost metafore, ki pa se pri leksikalizirani metafori uresničuje na specifični način. Avtorica ponazori medpodročno preslikavo pri endogenih in eksogenih leksemih, obravnava medpodročno preslikavo v povezavi s slovarskim pomenom in medpodročno preslikavo pri leksikalni in slovnični metafori, oboje prikaže tudi tabelarično.

V istem poglavju se avtorica loti še razlage leksikalizacije oz. leksikaliziranosti metaforične pomenske izpeljave, ki se na besedilni ravni kaže v smiselnosti ubeseditve, drugotnosti metaforičnih pomenov, ki je lastnost vseh metaforičnih izrazitev, paradigmатike in sintagmatike kot sistemskih pomenkoorganizacijskih osi pri metaforični pomenotvornosti, znotrajleksemske in medleksemske metaforične izpeljave, ter pojasnjuje slovnično metaforo pri razumevanju leksikalizirane metafore in metaforično pomenotvornost pri različnih stavčnočlenskih leksemih

(samostalniški, glagolski, pridevniški, prislovni leksem zunanjih okoliščin, prislovni leksem notranjih okoliščin, povedkovniški leksem, prislovni leksem, katerega pomen je povezan z govornim dejanjem, nestavčnočlenska leksema predlog in veznik).

Drugo poglavje (87–93) je predstavitev gradivne obdelave metafore v leksikalnem sistemu. Avtorica najprej predstavi specifične značilnosti gradivnega pristopa k analizi leksikalizirane metafore. Njeni temeljni vodili pri empirični obravnavi sta neposredno upoštevanje jezikovnega gradiva in leksikološki pogled na jezikovne danosti, prisotne pri uresničevanju metafore v leksikalnem sistemu, gradivna podlaga pa je edini razlagalni slovar v slovenščini, *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, ki omogoča sistematičen vpogled v organiziranost metafore kot pomenotvornega sredstva, vendar s pogojem, da se pomenski opis, ki je podan v slovarskem sestavku, preoblikuje v »delovni« analitični opis, kar pa lahko napravi le strokovnjak z ustreznim metajezikovnim poznavanjem pomenskih prenosov, kar Jerica Snój zagotovo je. Odvisnost od drugotnih virov je tako prva specifika, ki jo avtorica izpostavlja, druga pa je problematična uporaba korpusa. Ta je sicer izredno dragoceno orodje, vendar le v primeru iskanja vnaprej določenega in izbranega, kar pomeni, da je predpogoj za korpusno obravnavo metafore poznavanje metaforičnih povezav ali vsaj intuitivno sklepanje o teh.

Nadalje sta predstavljena še postopek gradivne obdelave ter predmetna in obsegovna omejitev analitične obdelave, razložena pa je tudi matrika, po kateri je avtorica obdelala gradivo, prikazano v prilogah.

Tretje poglavje ima naslov *Povedkovniška metafora* (94–153) in je po-

drobna analiza metafore v leksikalnem sistemu na primeru povedkovnika v slovenščini, najprej samostalniškega, nato še pridevniškega, pri tem vrstnem redu pa je avtorica upoštevala obsežnostno merilo. Pred obdelavo še utemelji pojem povedkovniška metafora, razmeji in opiše gradivo ter poda svojo zamisel obravnave povedkovniške metafore. Pri obravnavi upošteva vse realizirane povedkovniške lekseme v SSKJ, pri čemer se osredotoča na danosti, »ki osvetljujejo mesto metaforičnega povedkovnika v leksikalnem sistemu« (162). Povedkovniško gradivo razmeji na troje: (1) antropomorfní povedkovnik, za katerega temeljno gradivo so slovarski sestavki, ki metaforični povedkovnik prikazujejo kot motivirani pomen samostalnika, navadno z razlagalno besedo 'človek'; (2) metaforični povedkovnik iz samostalniških pomenov s KPS človeško+, katerega osnovno gradivo so tisti slovarski sestavki dvo- oz. večpomenskih samostalnikov, ki imajo metaforično izpeljani povedkovniški pomen označen s 'kdor'; (3) ostali metaforični povedkovniki, ki izhajajo iz nabora slovarskih sestavkov z uporabljenim slovničnim kvalifikatorskim pojasnilom »v povedni rabi« in »v povedno-prislovni rabi«.

Sledi izjemno izčrpna analiza samostalniškega povedkovnika. Najprej je analiziran antropomorfní samostalniški povedkovnik, potem pa metaforični povedkovnik iz samostalniških pomenov s KPS človeško+, vrednotenjski in objektivni kategorizacijski povedkovnik, stanjski samostalniški povedkovnik in modalni povedkovnik. Obravnava pridevniškega metaforičnega povedkovnika je namenjenih manj strani, kar je razumljivo, saj je ta prisoten v manjši meri kakor samostalniški povedkovnik. Ob koncu avtorica oblikuje še *Zaključek k analizi povedkovniške metafore*, kjer

povzame bitnosti analize metaforičnega povedkovnika od specifičnega odziva jezikovnega sistema na poimenovalno potrebo, preko leksikaliziranosti povedkovniškosti in stičišča pomenotvorja in besedotvorja do spoznanja že nekaterih drugih avtorjev (Lakoff 1987b, Langacker 1987, Vidovič Muha 2006), da »[p]ovedkovniška metafora z vsemi prikazanimi značilnostmi idealno potrjuje predpostavko, da slovar in slovnica nista ločeni jezikovnosistemski danosti, pač pa sta različni področji enega kontinuuma« (153).

Avtorica v monografiji *Metafora v leksikalnem sistemu*, katere naslov je obenem absolutni pojem, dokaže, da je metafora temeljna pomenotvorna prvina, neodvisno od tega, ali gre za poimenovanje povsem nove vsebine ali že obstoječe vsebine z drugim, stilno zaznamovanim izrazom, oziroma ne glede na to, ali je pomenski prenos ustaljena sestavina poimenovalnega sistema jezika ali pa se pojavi v enkratni, priložnostni rabi.

Avtorica v monografijo vključi dve prilogi. Prva je *Obdelano gradivo za antropomorfní povedkovniško metaforo* (179–189), druga pa *Obdelano gradivo za povedkovniško metaforo iz samostalniških pomenov s KPS človeško+* (190–194). Razpredelnici vključujeta abecedno urejene lekseme (*L*), pri katerih je avtorica ugotovila metaforično pomensko izpeljavo, ob vsakem pa je nato zapisano izhodiščno področje medpodročne preslikave (*PO*), ciljno področje medpodročne preslikave (*PMf*), tipologizirani povzetek samostalniškega izhodiščnega pomena (*S*) ter motiviranega povedkovniškega pomena (*Povdk*), vrednotenjska ocena metaforičnega poimenovanja/preimenovanja, označena s + oz. z – (*V*), delovalniška besedilna raba metaforičnega pomena

(*Deloval*) z oznako *del+*, če ima pomensko dopolnilo, oz. *del*, če dopolnila nima, na koncu razdelka pa je primer klišejske besedilne rabe metaforičnega pomena (*V besedilu*). Na tak način avtorica pregledno predstavi gradivo, ki ga je uporabila za empirično analizo.

Znanstvena monografija *Metafora v leksikalnem sistemu* je pomemben prispevek k jezikoslovni obravnavi metafore v slovenistiki. Glede na to, da so bili doslej v tem smislu predstavljeni le posamezni drobci, monografija v teoretični sintezi in gradivni bogatosti prinaša izčrpno obravnavo metafore ob primeru povedkovnika ter predstavlja originalno delo, ki dopolnjuje dosedanje védenje o metafori kot leksikalnosistemski karakteristiki. Delo Jerice Snoj je metodološko relevantno in terminološko dograjeno – s tega vidika za širše bralstvo sicer precej zahtevno, sicer pa za slehernega jezikoslovca zanimivo strokovno branje. Poleg tega bo knjiga zagotovo našla svoje mesto tudi na knjižnih policah marsikaterega literarnega teoretika.

Ines Voršič

*Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta,
ines.vorsic@uni-mb.si*

13. KONFERENCA KOMISIJE ZA SLOVANSKO BESEDOTVORJE PRI MSK

V Poznanju, ki velja za enega izmed najstarejših, slikovitih in arhitekturno bogatih poljskih mest, je od 17. do 19. maja 2011 potekala trinajsta konferenca, na kateri so se zbrali slovanski deri-

vatologi pod krovno temo *Slovansko besedotvorje: sistem in tekst (Słowotwórstwo słowiańskie: system i tekst)*. Organizator tokratnega slavističnega srečanja je bil prof. dr. Jerzy Sierociuk, član Komisije, v sopokroviteljstvu Univerze Adama Mickiewicza, Inštituta za poljsko filologijo in Oddelka za dialektologijo, na katerem je zaposlen. Zato je tudi kot edini referent predstavil problematiko besedotvorja v govorjenem jeziku, tj. poljskih narečjih. Od prijavljenih sedemintridesetih referentov jih je svoj prispevek predstavilo trideset.

Plenarno predavanje je imel A. Lukašanec (Minsk), predsednik Komisije, ki je besedotvorni sistem opisal z vidika njegovih prvin, parametrov in medsebojne hierarhije, temu pa so sledili nastopi drugih referentov. Predstavljamo jih ne po programski razvrstitvi, ampak po vsebinsko sorodni tematiki.

Sistemskim vprašanjem besedotvorja se je posvečala tudi skupina drugih referentov. Med njimi je Z. A. Haritončik (Minsk) razmišljala o taksonomskih in netaksonomskih kategorijah v besedotvorju. Mesto in vlogo analogij v besedotvorju je z več vidikov opredelila K. Waszakowa (Varšava). M. Ološtiak (Prešov) je navezujoč se na teorijo pokojnega derivatologa J. Furdika predstavil različne tipe motivacij in njihovo uporabnost za raziskovanje leksike v tekstu.

Skupino avtoric so pritegnile zlasti zloženke. Tako je I. Ohnheiser (Innsbruck) prikazala ruske zloženke z vidika sistemskih možnosti, opisanih v slovnica, in njihove sodobnejše realizacije v tekstih pod močnim vplivom internacionalizacije. Sodobni pojavi v zloženkah bolgarskega jezika glede na tradicionalne postopke so zanimali J. Baltovo (Sofija), ukrajinske zloženke v